

ACC. N:R M. 13983: 1-15. *hantbr. 1887*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: *Halland* ..... Upptecknat av: *John E. Carlsson*
 Härad: *Tönnersjö* ..... Adress: *Öspånge, Halmstad*
 Socken: *Smöstorp* ..... Berättat av: " " .....
 Uppteckningsår: *1956* ..... Född år *1887* i *Smöstorp*

Yordbrukets binstämning. s. 1-15.

LUF 61.

Sam hinaringen för mindre, och i de flesta fall
 ofullständiga jordbruk, har förekommit wagnmakare
Dyggmästare, slaktare, bergmakare, halmtäktare
librupa och annat halm arbete, krastmakare, lmed,
mattvävarare, staverhuggare, torvarketen, linspinning,
ullspinning, och kärdning, mölulniclare, tumbindare
 En eller ofta två wagnmakare fanns inom var
 socken, vilket till wagnar, tärsor, hjul, släden, och
 allt som därtill hör, anställdes på hästen helst
 senast under jannuari månad, och grovkägg upp-
 sågades till passande dimensioner, antingen för
 hemd eller vid någon vattensåg, detta material
 skulle torka, och kunde ej användas utom att
 vara lagrat minst ett år. Wagnmakaren
 hade lilla tekniska hjälpmedel, utan allt fick
 göras för hemdbrakt, vasttyggen, var ju nyvelking
hjulor, yter, svarv, järn m. m. dem flesta var
 handgjorda, sågar till att såga itu grövre plankor

2/ ACC. N:R M. 13983:2.

rundsågar, rundhyalar, eirblar, den färdiga vagnen
städen, kiltkarna, eller vad det ven blev sedan an-
hemtat, och sents till byasmeden, för att bestag
skulle göras, så det blev bra, även potatishöstar,
höhäckan, träpumpen, potatishärsen, harvar, änder
torrkärren, hörensan, liurkaft m. m. var dessa
vagnmakare karpitenta att göra, men sällan
utan på beställning.

Dessa vagnmakare, och all som de smickade ihop
han munesa nästan upphört, men en och annan förs
men det bli bara reparationer, såvildes han tagit
hand om trävagnar, och nu senare var gummi
hjulsvagnen kargat helt dominesa landsbyggen.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

7.

3/

ACC. N:R M. 13983:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3.

Många av dessa vagnmakare var även byggmästare, och byggde alla slag av koningshus, skolor, och annan byggnader inom den tid som var till förfogande, utom när juldruket skulle stötas.

Flaktare var också en kinering fast av mindre tidsrymd under cloa. och Leo. var alla sökna dagar vstingade, och även en period på våren, ikländ även nödskakt, lyks med kalning, sugor som ej kunde grisa, ersättning för grisakt var 2 Mk. men oftast med riklig händering av spott. Skogmakare och träskmakare fanns också om det fanns lämpliga enemarber, vilket betyder att den maka smärta enen, skulle på rot kunna bäggas till togs och rot gick ihop, utan att kräckas eller ryka av, sedan blyvdes enen med kniv på flera stinger erhålls, kotten till en enebarg juldus först och sedan flätades borgen stamene till ändrad

ACC. N:R M. 13983: 4.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

4.

Storleks, alltifrån små palatis borgan, som en kappé,
till en tunnare storleks, flera vedisa former fanns på
borgar, Ristavastan var en väring, och kvistavridning
som utfördes i samband med borgar kvarten bandes
ihop av björkaris, med björkvridgar eller av vidvedgar,
kvistavridning utfördes av raka björkspenar, och
användes till att binda hakmata med, ävensom
vid upphakning av ångst, fastbinda av drögen
på en långsläde, Denna form av kemslagd
såldes på platsen, men ofta på marknader, från
Skåne köptes mycket både borgan och kvist,
bakgrunden för alla jordbrukets linäringar, var av
ekonomiska nödvändighet, om ej dessa småbrutna
med ~~ett~~^{till} 5 tunnland stening snager åker, och en ofta
stor barnskara ej skulle svälta ihjäl, de torpäg.
som ej hadde initiativförmåga, att utföra denna
form av linäring, fick ofta begära hjälp av
fattigvården, dessa linäringar utfördes nämligen
på 1700 talet.

Halmäckare eller på danska "takman" yrke har jag gemenligt tidigare bildat, även denna hantverk blev en välkommen biintäkt för ett småbruk. olika slag av halmarbeten såsom korgtillverkning från mangel korgar till mindre pärmat, bitkupor, halmkraner, halmhästar, alla dessa arbeten skulle slagträskad, väl torkad råghalm användas. som kindmaterial, kunde användas tvärs av tjänt eller vide, men senare när molting blev en importvara, blev detta mest använt, dessa halmprodukter blev ofta marknadsvara, och var alltid ett vinterarbete, och såldes till byggdenns folk, såväl som på marknader. de äro lätt märkade som kan utföra dessa arbete nu, korgar och bitkupor, drags halmen genom ett horn, öppet i båda ändar, och av passande storlek för varoms gräse eller finare konstruktion.

6/

ACC. N:R M. 13983:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

6.

Smedar och hovslagare, finsmeder var i de flesta fall, yrken utom jordbruk, men även smeder med jordbruk fanns, och då blev smedyrket en lifförjämst genom att de hästar reparerade olika slag av verktyg antast anställdes geräller, läringspojkar, när det var bråttan var och häst. Dessa smeder hade i likhet med andra yrken själva jordbrukens verktyg, järn stål, kol, anskaffades från hamnstaden, men först på 1800 talets senare hälft kunde hästsko, eventuellt även axlar köpas färdiga innan måste smeden själv göra passande skor till hästen eller axlar.

Det fanns och fins fortfarande smeder som har jordbruk som livnäring, då familjen får ståta ett mindre jordbruk, det är nu egentligen endast sådana art runt arbetande smeder som nu fins, och man kan påstå, att endast hälften fins kvar av för en 50 år sedan varande yrkes smeder.

ACC. N:R M. 13983:7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

7.

Finsmeder var ett annat kapital, här har funnits en som jag minns, han hade en äske och mycket primitiva verktyg, han smidde knivar, saxar, lian m. m. ställsten till knivar, lian, saxar köptes i staden, skapten gjorde hem själv av horn fjäder och allt gjordes på hand, ämnet för lian var 25 till 30 cm som sedan hamrades ut, och stälades, men hur denna procedur utfördes, har jag aldrig fått någon klarhet om.

Med en sjefförd 3 hjuling cykel körde denne finsmed vida omkring och sålde sina varor nålar kammar m. m. som sammaren, men montnader besöktes, detta var i början av 1900

De bästa lian smederna fanns nog ej inom

Halland utom i Fäntäpings län, där det nog än idag finns lian smed, och vars lian var efterfrågade även i Halland

8/

ACC. N:R M. 13983:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

8.

En form av kinäring som var av betydelse före 50-70 år sedan var väsnad av gardiner, mattor strumpbekant, förkläde, I. en familj med en husmor som genom släkten lärt sig väva, och flickorna kanske var flera, och färljänsterna små, inbäpster kornullsgarn och användes om vintrarna, särskilda värmantare fanns i Skinds och Markar häradet i Elusberg län, det enklaste var nog att väva strumpbekant i olika kulörer, för att pryda och hålla upp struperna på damernas ben, då några anmärkbare hållare troligen ej fanns. Mattor och golvlängor var något som är en kinäring än i dag, av vissa kvinnor som härifrån får en vinkamot. I slutet av 1800 Talet gick eller äkte sådana, hemslöjdare som tvång och sålde sina hemslöjda varer, slitstarka var dem men oftast dyrare, än fabriksjorda tyger.

Stafshuggare och bjälkhuggare, var också
binärningar för skogsbyggdarnas folk, i Halland
fanns stora bestånd av bok i början av
1800 talet, och då högs stora partier stafver
till laggkärl, som på landsväg såldes till
tunnbindare från olika håll, som sedan på
hand snidades ihop alla slag av laggkärl,
som mirandils sålufördes på marknaden.
Bjälkhuggare var ett gammal vinterför tjänst
och pojkarne fick redan i 10-12 års ålder
lära sig hugga bjälkar, sparrar, som såldes
direkt till timmerhandlare, det var den skog-
produkt som skogsborna levde på, och åtskilliga
ocelars transporterades från sopnarna i västra
Småland och skogsbornaderna i Halland.
när de kom utaför Haknstad i den s. tv. Prästergårds
masser, medfördes gratis, alltså under så att
ej vagn och det tunga lasset skulle spara.

10/ Torparbeten och störclearbeten var en kindring
Halland har ju varit ett mycket stragfälligt
landskap, därför sålde spagskorna såväl Torv Torvströ
och hela Torvmassan på 49 år eller kortare tid, då slätt-
byggderna stora gårdar ofta sågt en mossen fick folk
mycket extra arbete en 6 veckor i våren, en del med
egna mossor tog själv upp torven, och sålde den torr
till skällbar som hemta den med hästar, priset varierade
från 17öre tumma till 2:00 under första världskriget.
Störclearbeten var också något extra i förtjänster, ofta
tog hela familjen arbete med störden ute på slätt-
byggden, innan maskiner fanns, eller mittom cirka 1800
talet, till Skåne gick många störclearbetare, både
män och kvinnor, ja ända till Danmark fick man
arbete, men även blomman av spagsfältet kunde
få till Danmark på hösten för tröskning av
säd, min fader var där ett par år, och berättar gärna
om dessa utlandsresor, men hur de kom dit vet jag

inget, cykel, bil, eller tåg fanns ju ej, dittegenom
eller apsaluhestar var nog enda möjligheten.

En annan kiintkomst för lällose kvinnor var att
kända och spinna ull eller lingsarn, för bättre lottade
fuar, spinnrosten är säkert en av vårt lands ^{äldsta} hem-
maskin.

Stövelnickare av gamla stämman fanns det ant om
sådana som kunde göra finare sköppanjerer, och vägg-
skåp med utskärningar, efter olika mönster, verktygen
var mycket primitiva, här fanns en som lärt yrket i
Tyskland, och pårveira äro mycket, då svart trä ej
fanns, ebekholts eller dyliket, grävde han upp svarta
ekrötter i en mosse, och den var svart som rot, och
behöll denna färg än idag, dessa ekbitar passades
in efter olika mönster på denna möbel, innehället
var öfverbilliga fack läder klaffar, och dörrar med
läs, armars var möbelniteriet av enkla allmogel
stul soffor bord stolar bänkar och pallar.

12
ACC. N:R M. 1.3983:12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

12.

En annan inkomst för småbruket och backstugor var den stora stogsplantering som påbörjades på 1890-talet då bland andra staten inköpte stora ljungeträskedar för att plantera stog på, och i detta härad var det över 7000 tunnland som blev planterat på en 10-årsperiod, och folk blev det gott om, anställning fick folk av både 12-15-åriga till 50-60-åriga från flera häraden både i Halland och Småland, det rägnades 7 till åtta veckor när träden gått ur jorden, betalningen var 1.67 pr. 10 tim. för en fullgod haktare och den minsta var 50 öre pr. dag, men det blev ändå en välbehörlig inkomst, för dessa människor, som ofta var hela familjen ute på stogsplantering. Jag kommer ej ihåg, och knappast vet heller vad av mig förutom nedstationära binnäringar har betalats med det var i varje fall efter en annan måttstock än i våra dagar, namnen på dessa pengar var väl, styver, stilling, tolvsstilling, daler, ripsdaler.

13/

ACC. N:R M. 13983: 13.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

13.

De allra flesta av här redovisade linäringar
har numera upskört, dem som finns kvar äro smedens
byggmästaren och vagnmakaren, men dessa arbeta nu
som fackmän utan nämndvärda jordbruk.
anläggningen är ju all nästan all numera gjord
med maskiner.

En vagnmakares arbetsrum var ej annat än en
avdelad rum i loggärran, med stora fönster och
en hyvelväink prämp för detta en troligen hemma -
jord kvarr vid ett annat fönster, med byller för
de olika verktygen insatta, en bänk för handsågning
av grövre trä eller plank, slipsten och ett stort antal
hyvelar nästods, plankhyvel, putsnyvel, fashyvelar
notnyvel, spåntnyvel, rundnyvel två format bantnyvel
och en massa andra verktyg som jag minns nemna
på, samt flera olika slag av sägar, och stämjärn
och alla format av narare, bore, trätblåsa,

ACC. N:R M. 13983:14.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

14.

14)
Järnpumpen var en särstild fackman som utförde
för den medelstora järnbrukaren, en 10 till 15 tum grov
smäckes tall sågades ned, och längden varierade
efter brunnens djup, denna stöck bearbadades, och
sedan borrades ett 2 tumms hål tvärf igenom i stöckens
längdriktning, innom den blev tove, sedan fick den
tjöras för att ej spricka, och stöckändan rullas upp,
och insågades en blycka där påstes stöcken, som
skulle suga upp vatten, med tät läderhåssa i
sin nedre del. denna pumpanordning var
mycket allmän här, innom järnpumpen blev
uppfunnin, även som träänner på kättré koning-
hus, dessa inhållades och kappades samman med
påspikat bleck, jag har själv varit med rivet med
sådana träänner. Molare har här säkerligen ej
funnits, för en jägmästare annonsera i Kyrkan 1900
efter en i Woreland men ingen kam, pottaska eller
tjära har han något förskammit, men jag vet ingenting om
det

J. stor utbräkning var det icke, vad man
kallar spelvägande kändes som kast förut
medstärkena kinäringar, tarpare, backstuge-
mäniska, som leude på vältgränsen, med
stor barnskara, och några tunnland mager
stening jord, där någon ko eller några får eller
getter möjligen var hela djurbeståndet.

Den stora möllen hos landskyggdens proletärer
var anledning innetativet till en hel del av kinäringar,
där som vittnar alla de många ödetamtar
som fins kvar från 1800 talits fjärra häbet, en
liten trädgårdstämpa, där ännu synliga gamla
aplan, liusbar och väl upplagda stenmurar fins
kvar, och som vi vet gemnska titel om dessa
människors strävan på brodskilen,

Det fanns ju också mera kändes som hade vad vi idag
kallar småbruk, som utgjorde olika slag av kinäringar
för all konståkare eftertraktande generation, driver det
som mundnäring